

A Neurasthenia intézeti kezelése.

DR. HAMMERSBERG ÁRPÁD (Tátra-Lomnicz).

Mélyen tisztelt kartársaim!

Egyesületünk kedves titkárának felszólítása, hogy a tátra-lomniczi gyógyintézet bemutatását egy kis előadással fűszerezsem, időszüke miatt ezúttal csak a Neurastheniának intézeti kezelésére óhajtok röviden kiterjeszkedni, mely betegség a physikalís gyógmódokra berendezett intézetek betegforgalmának ez időszereleg a legnagyobb százalékát képezik, amint másrészt is a Neurasthenia főleg az a betegség, a melynél a physikalís gyógmódoknak intézetbeli alkalmazása leginkább javallott.

A gőz és villany mai korszakában életmódunk a túlhajtás jellegét ölti magára úgy, hogy testi és szellemi erőinknek túlfeszítése, igényeinknek, élvezeti vágyainknak fokozott mértékben való emelkedése és az ezek kielégítésére irányuló lázas törekvéseink, igen káros befolyást gyakorolnak szervezetünkre.

A létérti küzdelemben az egyéni kiválás mindinkább nehezítve van, a szervezet munkabírása, kitartása sokkal erősebb próbára tétetik, a vágyat a gyakori csalódás váltja fel, mely akár-hányszor jogosulatlan igényeket támaszt és a gyakran mindezekhez társult kicsapongó életmód, a sokszor kedvezőtlen táplálkozási viszonyok, a toxicus izgató és bódító italokkal való mértéktelen visszaélések stb. stb. képezik okát annak, hogy az idegrendszer eme káros hatások alatt végre is működésében hanyatlani fog és kifejezésre jut ama általános kórkép, melyet a Neurasthenia-gyűjtőnév alatt ismerünk.

A betegség kóroktana, annak tünetei előttünk eléggé ismeretesek. Lényege általánosságban az idegrendszer gyengeségében áll, mely gyengeség majd az idegrendszer fokozott ingerlékenységében, majd gyors kimerülésében, azaz váltakozva mindkettőben nyilvánul. A Neurasthenia tehát az idegrendszernek functionális rendelleniségekre visszavezethető megbetegedése, a melynél organicus elváltozások nélkül igen sok irányú, hol a szellemi, hol az

érzési, majd a mozgási, az elválasztási, az edénybeidegzési kört illető működésbeli zavarokkal állunk szemben.

A Charcot-féle iskola a Neurasthenia kardinalis tüneteit a következőkben állította össze: fejfájás és fejnymás, alvási zavarok, rachialgia és spinalis hyperaesthesia, amyosthenia, dyspepsia nervosa, a genitális rendszer zavarai; a lelki állapot zavarai: lehangoltság, ingerlékenység, félelmi érzetek, az elhatározási képesség csökkenése, szellemi munkáknál való gyors kimerülés.

Másodlagos tünetek: a szédülési érzetek, az ideges asthenopia, hyperesthesiak és paraesthesiak, fibrinalis rángások, reszketés, rövid tetanus, izomgörcsök, nyomási és neuralgiform érzések, az ideges dyspepsia bizonyos complicatiói, neurasthenias idiosynkrasiak stb. stb., — melyek már a neurasthenicus betegnél mint ilyenél fejlődnek tovább az egyes esetekben. Ezeken kívül a terhelt egyénéknél fellépő phobiákat, bizonyos izolalt görcsös állapotokat és motoricus görcsös foglalkozási neurosisokat is felsorolt az iskola, mint a neurasthenias egyénnél kifejlődheto harmadlagos tüneteket.

Müller C. F. a Neurasthenia három fokozatát különbözteti meg:

Az első osztályba sorozza azokat, a kikre az orvos csak az »ideges gyengeség« kifejezését alkalmazhatja. Akik tehát a legkisebb zörejre összerezzennek, akik már reggel fáradtan kelnek és csak napközben vagy este nyerik vissza ismét frissességüket, akik nyugtalanul, rosszul alusznak, fejnymásban, szívértékenységhen, néha szédülésben szenvednek.

A második osztályba sorozza a középsúlyos eseteket, a betegek nem bírnak már kellő energiával, hogy leküzdvé a Neurasthenia okozta akadályokat, hivatásukat betöltsék, a kiknél phobiák lépnek fel, akiket már különféle parästhesiak, hyperästhesiak kínoznak, a kiknél az arhythmia, tachycardia lép fel és a kiknél a sexualis zavar az impotentia képét ölti fel.

A harmadik osztályba sorozza a súlyos eseteket, melyek már kétesek nem-e psychosis fejlődik ki náluk, azonkívül a nagyon gyorsan, rohammal fejlődő súlyos eseteket, melyeket »ideges gutaütésnek« nevez el Müller.

Áttérve a Neurasthenia intézeti kezelésére mint mindenkor úgy a neurasthenias betegek kezelésénél is felette nagy súlyt kell fektetnünk a psychotherapiára, értve ez alatt, hogy a betegnek a lehető legnagyobb mértékben psychicus befolyásunk alatt kell állania. Nem elég az, hogy őket csak tanácsal lássuk el, elrendelve a gyógyalkalmazásokat, hanem szükségünk van első sorban

is betegeink feltétlen bizalmára, melyet irántuk érzett önzetlen szeretetünk, szenvedéseik, panaszaikban nyilvánított őszinte részvétünk, odaadó, gyakran mindent feláldozó gondos ápolással szerzünk meg, hogy aztán eme drága kincset sértetlenül megőrizve, mint orvosi ténykedésünk egyik legbecsesebb talismánját megtarthassuk.

A beteg első szava is rendesen az: »dr. úr, ideges vagyok«. És itt eltérek uraim a sablonos kikérdezési medertől, nem a beteg foglalkozását, családi viszonyait, üzleti vagy egyéb személyes ügyeit bolygatom első sorban, hanem megragadom a beteg által nyújtott első fonalat, panaszainál kezdem a kikérdezést, úgy hogy egyenkint rátérve a betegség tüneteire, állapítom meg az ezek után kidomborodó kórképet, kérdéseimet mindenkor akként vezetve, hogy a beteg is tudatára ébredjen annak, miszerint szenvedéseinek minden egyes mozzanata előttem ismeretessé lett. . . Személye iránt a legkifejezettebb jóindulatot, betegsége iránt a legnagyobb részvétet nyilvánítva, tudakoljuk ki továbbá most már családi, üzleti viszonyait, foglalkozását, életmódját stb., amikor is a beteg tapasztalva, hogy szenvedései kellő méltatásban részesültek, legtöbbször legintimebb ügyeit is feltárja előttünk és ekkor már kezünkben van a mód, hogy önbizalmát növeljük, akaraterejét erősítsük, mely két tényező gyógyításának alapköve, egyik legfőbb feltétele.

Mindehez uraim, csakis az intézeti kezelés nyújthat bő alkalmat. Szorosan vett rendelő órát nem tartok, amiről felvilágosítom betegeimet is, felhatalmazva őket, hogy velem szükség szerint a nap bármely szakában érintkezhessenek. Nem kis fontossággal bír tehát, ha az orvosi lakás és rendelő szoba a gyógyintézetben foglal helyet, mert annak kivitele, hogy betegeinkkel a nap bármely órájában consultálhassunk csak ekképen lehetséges. Hogy ily kezelés mellett az orvosnak mily nagy önmérsékletre van szüksége, a türelem mily erős megpróbáltatásain megy néha keresztül, azt definiálnom talán szükségtelen, de erős meggyőződésem, hogy csakis így és nem másképen vehetjük kezelésbe idegbetegeinket.

A második, subjectiv hatását tekintve azonban az első helyen álló módja a neurastheniás beteg kezelésének a hydriaticus kezelés.

Az idegbetegségek hydrotherapiája főleg az utóbbi évtizedekben fejlődött ki oly mértékben, hogy jelenleg már minden módozatában alkalmazkodva a betegség alapokaihoz és tüneteihöz, immár mint positiv tudomány áll rendelkezésünkre. Intézetünk e

tekintetben nálunk korszakalkotónak tekinthető, mert első volt, mely kezdettől fogva a szigorúan tudományos physiologicus alapon állva, az idegbetegségek gyógykezelése terén elhagyta az addig alkalmazásban volt túlhideg gyógműveleteket, az egész kezelés menetét az idegnyugtató, langyosmeleg gyógykezelés alapjára fektette. A betegeket ugyan hidegvíz-gyógyintézetbe küldik most is, hol azonban hideg vizet már alig alkalmazunk.

A betegekkel legtöbbször naponta kétszer végeztetem a gyógműveleteket. A reggeli órákban veszik a nagyobb, délután pedig a kisebb gyógyprocedurákat; mindenkor pedig a csak néhány hőfoknyi különbözeteken alapuló, sokszor váltakozó hőmérsékletű gyógykezelést alkalmazom.

Igen fontos a kezeléseknél a hőfok megválasztása; mértékül az idegrendszer reflexingerlékenységi foka képezi az alapot. A hőfok megválasztása természetesen ekként individuális kell hogy legyen, de általánosságban mondva idegbetegeknél, főleg a fürdőproceduráknál a két végső hatást a 18 és 28 °R közzé helyezzem. Túlmeleg izzasztó procedurákat, tehát forró fürdőket, gőzszeke-renyt, villany-fényfürdőket stb. a neurasteniás betegnél ne alkalmazunk, mert ezek daczára az utána alkalmazott nyugtató fürdőknek, a betegeket elbágyasztják, gyöngítik. Ép így vagyunk a túlhideg vízkezeléssel is, mely körülmény ép úgy ellentmond az idegbetegek gyógykezelésének.

Az itt bemutatott gőzszekevényeket tehát neurastheniás betegek-nél mint contraindicált kezelést ne alkalmazzuk. De az ideggyenge betegek gyakran állanak elő oly panaszokkal is, hol a gőznek tonisáló vagy oszlató hatása indicálttá lesz, localizált alakban használva. Így idegesek izomcsúzánál, azok izületi csúzos lóbánál, cervicobrachial, intercostal neuralgiáknál, a csúzos neuritis vagy perineuritis ischiadicánál, a heveny és jelentékeny fájdalommal járó myalgia rheumaticánál, mint torticollis hunbago stb., egyes chronicus izzadmányoknál, különösen azok organisált alakjainál, hol célunk activ hypeaemiát idézni elő, kitűnő eredménnyel alkalmazzuk a gőzzuhanyt.

A neurastheniás betegek ezenkívül gyakran panaszkodnak egy pontnak többé kevésbé állandó fájdalmáról, mely pont néha csak egy izom, máskor egy idegnek felel meg, sokszor pedig visceralis fájdalom jellegével bír a szív, a máj, a lép, a gyomor vagy colon tájékának valamely pontján. Ezen fájdalmak többször nem vehemensek, néha csak nyomálsruiek és inkább tartós voltuknál fogva irritálnak; ilyen egyes pontokon fellépő algiák, különösen

alkalmas mediumok a gőzzuhany alkalmazására, melynek intensív fájdalomcsillapító hatása van. A kar-, láb- vagy az ülőgőzszekrény is, hol a gőz hatása ép úgy localisálva van, gyakran jön ilyen esetekben alkalmazásba.

Egy általános hydriaticus kezelés a neurastheniás betegeknek a félfürdők rendelése. Intézeti félfürdő kádjaink mintája felette alkalmas e célra. A kádak fejfélé eső vége dült, úgy hogy a beteg kényelmesen hanyat fekket benne, a kád alacsony, a fürdőszolga által minden oldalról könnyen hozzáférhető. A félfürdőket kétszeri lehűtéssel alkalmazom, rendesen 26 °R.-el kezdve, a melyben a test frottirozva lesz, az első körülbelől 1—2 foknyi lehűtés öntözéssel van kapcsolatban, a második ugyanily fokig menő pedig ismét az egész test gyors frottirozásával. Ott, ahol a betegek túlérzékenyséjüknek fogva még a frottirozást is eleinte nehezen tűrik, rendelem a félfürdőkkel felváltva a törzsfürdőket, mely langyosmeleg vizével több perczig használva nyugtatólag hat a szervezetre. 20 °R. alól fürdőt neurastheniás betegnél nem alkalmazatok. Acut izgalmak esetében 28 °R. teli fürdők vannak indicálva.

A reggeli órákban a félfürdőket megelőzőleg vagy egész testbeni masszást vagy pedig gőzpakkolást alkalmazunk. A masszase főleg mint enyhe izomgyúrás lesz egész testben aplicálva, még pedig szappanos vízzel történőleg, mely a bőr porusait nem dugaszolja el mint a zsiradék, sőt éppen ellenkezőleg azokat még jobban nyitva tartja. A masszázs emeli az általános anyagcserét, kitűnő szer az idegvégződések edzésére, javítja a vérelosztódást, a köztakaró és az elrenyhült izmok táplálkozását stb.

A gőzpakkolásokat (Dampfeinpackung) talán én alkalmazom egyedül a hazai gyógyintézetek közt, mint tapasztalatom szerint egyikét a legjobb gyógműveleteknek. Ezek kivitele a következő: Az ágyra lesz terítve a nagy gyapjú pokrócz, erre jön a 22—24 R.º vízbe mártott, nem túlságosan kicsavart lepedő és egy ugyan abba a vízbe mártott törülköző, melylyel a mellkas vétetetik körül, mivel különben a karok miatt a hónalj és a mellkasnak hónalj felőli részlete, tisztán a nagy lepedővel nem burkolható be teljesen. A beteg kinyújtott helyzetben, testhez fektetett karokkal lesz a lepedőbe behurkolva, melyhez két oldalt 4—4 és a talpakhoz 1, tehát összesen 9 drb, 44 °R. vízzel megtöltött, külön e célra készített agyagkorsó lesz, közvetlenül a vizes lepedővel érintkezésben alkalmazva. Ezen műveletnél a vizes lepedő a meleg korsókkal érintkezve enyhe gőzt (dunstot) fejt ki, felmelegítve a lepedőt, a neurastheniás betegeknek megszabott idő alatt, legfel-

jobb 28—29 R.⁰-ra. Ezen pakkolásnak kellemesen megnyugtató, csillapító, álmothozó hatása van, főleg a perifericus idegekre gyakorolt tonisáló hatásuk következtében. Alkalmazásuk ideje individuális, azaz tekintettel arra, hogy a neurastheniás beteget sem izzasztani, sem hevíteni nem szabad, legtöbbnyire csak 35—45 perczig, azaz egy órán belől lesz applicálva. Kitünő gyógyművelet a neurastheniások rheumaticus bántalmainál is, valamint oly rheumaticusoknál, ahol a szív is meg van támadva, ahol tehát a gőzszekrények rendelése contraindicált. A mesterségesen felmelegített lepedő és a rossz hővezető gyapjutakaró alól, a beteg mindenkor kellemesen átmelegedve kerül a fürdőbe, miután pedig a test hője emelkedett, a fürdővizének sem szabad a test hőjéhez viszonyítva hidegebbnek lennie, azaz ez valamivel még melegebben lesz alkalmazva, mint a rendes körülmények közt vett fürdő. Betegeim ezen kezelést majdnem kivétel nélkül igen jól tűrik, úgy hogy még jobban szeretik a masszásnál is.

Általánosságban alkalmazom a neurastheniás betegeknek a hátgerincz-villanyozást, melynek célja az ideggyököknek jobb energiára, táplálásra ösztönzése, gyakran masszás helyett pedig az egész testbeli villanyos masszást. A hátgerincz villanyozását is egy villanyos masszás hengerrel, faradizált árammal végzem. A henger két oldala a két pólus, közepe egy ebolit réteggel van elszigetelve, a hengerből tehát folytonos kisugárással megy át az áram a testbe, ott ahol azzal érintkezésbe jut. Ezen készülékek alkalmazását a kartársaknak csak a legmelegebben ajánlhatom. A galvanizatiót és franklinizatiót túl erősnek tartom neurastheniás betegek kezelésénél, ellentétben a faradizálással, ahol a secundär tekeres distantíáját legalább mérlegelni tudom.

A kezelések menetében a villanyozást felváltva igen jó eredménnyel alkalmazzuk még a gerinczoszlop zuhanyozását is, a melyre a váltakozó hőmérsékletre berendezett skót zuhanykészüléket alkalmazom. A hőfokok váltakozása itt is korlátolt, csak néhány foknyi különbözeteken alapuló. Ennek célja szintúgy megedzeni az idegrendszert, az idegduczokat és sejteket jobb táplálásra ösztönözni.

A skót zuhany különben is nagy szerepet játszik a hydriaticus kezeléseknél. Neurastheniás betegek közt igen sokan szenvednek ideges dispepsiában, a hasi szervek főleg a belek atóniás állapotában; ilyeneknél a villanyos masszással, a gőzzuhanyval és a speciális altesti gymnasticával kapcsolatban, nagy szerepe van a skót zuhanyozásnak. Utóbbi esetekben jön alkalmazásba a Win-

ternitz-féle hydraulicus masszás is, a mely egy e célra szerkesztett kád segítségével történik. A kád akként van szerkesztve, hogy a beteg felpolczott térdekkel, tehát ellazult hasfallal fekszik a kádban, mely telífürdő alakjában langyosmeleg vízzel lesz megtöltve. A hastájnak megfelelőleg egy 4 lapátú, forgatható vízi kerék súlyed a kád vizébe, mely működésbe hozva, hullámot ver a hasfalra, ezt a hasi szervekkel együtt rázó mozgásba hozva.

Visszatérve a skót zuhanyhoz, ezen utóbbi gyógyműveletet használom még az agy vérszegénységénél, csak igen rövid ideig temperált vízzel alkalmazva, hogy az agyat vérdúsabbá tegyen; hosszan vagy túlhideg vízzel ezt applicálni nem szabad, mert különben ezzel éppen ellenkezőleg még vérszegényebbé tehetnők az agyat. A neurastheniás betegek igen gyakran szenvednek hideg extremitásokban, melynek oka a véredények rendellenes vasomotoricus beidegzése. Ilyen esetekben is a skót zuhany alkalmazása felette indicált, felváltva a végtagoknak erősebb frottírozásával, közbevetve gyakran ép úgy a gőzzuhany alkalmazását is.

Arythmia és tachicardia eseteiben, ép úgy angio-neuroticus állapotoknál, midőn a fej vagy a mellkasi szervek felé vértódulások történnek, igen jó eredménynyel rendeljük az ülfürdőket, melynek a reactióban való véredény tágulás folytán van kitünő hatása. De használjuk ezeket mindazon esetekben, a hol a hasi szervek működésére akarunk speciális irányban hatni, mint pl. a neurastheniások dispepsiánál.

Még a napfürdőknek is tapasztalatom szerint kitünő hatása van a neurastheniás beteg gyógykezelésénél. A napsugaraknak valószínűleg egy általános gyenge electricus hatása is van szervezetünkre. Itt a betegek lemeztelenített testtel fekszenek a napon és csak a fej van védve egy e célra szerkesztett faalkotmány-nyal. A kellemes átnelegetés után mindenkor neurastheniásoknál a langyosmeleg félfürdőket alkalmazom.

A hydriaticus kezelést betetőzi a gyógygymnastica használata. Betegeim a reggeli gyógykezelések után tornáznak. Torna-szereink akként vannak összeállítva, hogy az egész test izmai külön izomcsoportokban is működtethetők. Neurastheniás betegeimet egész testben tornáztatom, természetesen kellő ellenőrzés mellett, individualizálva az egyes tornagyakorlatokat. A főcél, a beteget soha ki nem fárasztani, nálam játszva tornáznak.

A gyógygymnastica nemcsak hogy az izomrendszert erősíti, nemcsak hogy szabályozza a vérelosztódást, hanem erősíti egy-

úttal az idegrendszert is, jobb táplálásra ösztönözve az egész szervezetet.

Utoljára emlitem, bár szintúgy felette fontosnak tartva, a neurastheniások diäteticus kezelését. A tejkúrát idegbetegeimnek általánosságban melegen ajánlom, de elvonom tőlük a kávé, thea, szeszes italok és erősen fűszerezett ételek élvezetét, ép úgy a dohányzást, mely utóbbiak mértéktelen élvezete már sok szervezetet tett ideggyengévé.

Ezekben számoltam be mélyen tisztelt kartársaim azon gyógyműveletekről, melyekkel egy oly fontos és sajnós, nagy mérvben elterjedt betegség gyógyítása terén működöm; imár nincs más hátra, mint egész szívem melegével megköszönni azt a látogatást, melylyel intézetünket a napon megtisztelni kegyeskedtek.
